

LES ORDINACIONS MUNICIPALS DE L'ALGUER (1526)*

Rafael CARIA

Les *Ordinacions* que avui proposo a l'atenció de la catalanística és un text de caràcter jurídic-administratiu emanat de l'Ajuntament de l'Alguer l'any 1526, destinat a disciplinar l'activitat del mostassaf en relació amb la vida econòmica de la ciutat. Amb la seva publicació persegueixo bàsicament dos objectius: divulgar un text alguerès d'un període no gaire trepitjat pels historiadors de la llengua catalana en l'enclavament sard; proposar una primera aproximació al seu estudi lingüístic i lexicogràfic.

Ja en un altre lloc (CARIA, *RdA*, I, 33-53) he tingut l'oportunitat de tractar de l'evolució històrica que el català va tenir a l'Alguer a partir de la segona meitat del segle XVI, particularment com a conseqüència de la pesta del 1581, que obligà la ciutat-fortalesa, gairebé despoblada, a obrir, a cavall del XVI, les portes als «foresters» sards, genovesos, napolitans i sicilians. També vaig evidenciar l'escassetat d'edicions de textos en català, referides a èpoques anteriors a la segona meitat del 1500, expressió de la municipalitat algueresa en època tardo-medieval (CARIA, *RdA*, I, 35). Els textos autòctons del 1400 alguerès es refereixen a una quarantena de folis cartacis en català o bé en llatí (ERA, 1927, 129 i ss), de temes diferents. Si mirem després les mostres de textos «algueresos» de la primera meitat del XVI fins ara publicats veiem que s'aturen exclusivament a la «Relació sobre la vinguda a l'Alguer del rei Carles V» (GUARNERIO, *AGI*, IX, 261-364).

Quan vaig escriure sobre aquests àmbits m'havia, de temps enrere,

* ARXIU HISTÒRIC DE L'AJUNTAMENT DE L'ALGUER. «Ordinationes ffacte pro magnificos [...] Consiliarios Civitatis Alguerii», 1526, dins *Llibre de Privilegis (Còdex D)*, ff. 93-100.

prou endinsat en la recerca documental del segle XVI, en què es produeixen a l'Alguer esdeveniments de notable relleu històric i social; però sobretot vaig esbrinar que, com justament anotava algun jurista català de principi d'aquest segle (ANGUERA DE SOJO, 1914, 8 i ss.), la vida de l'Alguer i dels algueresos havia continuat sent, fins aleshores, la d'una comunitat catalana en totes les seves expressions institucionals, disciplinada per un dret civil i penal que era igual al de les altres ciutats reials del domini lingüístic, i particularment al de Barcelona.

Són els codis i la documentació reial guardada en l'arxiu històric del municipi alguerès i sobretot l'autòctona del 1400, a la qual feia suara referència, els que ens ofereixen la veritable dimensió social, jurídica i administrativa d'aquesta comunitat que, a partir de la seva conquesta per part del rei Pere III el 1354, començà a gaudir, per *comunicatio*, dels mateixos drets de Barcelona i de Càller, inclòs el privilegi atorgat l'any 1401 pel rei Martí als ciutadans de Càller i de l'Alguer, de ser representats per un «Síndich» a les corts reials (ANGUERA DE SOJO, 1914, 38; ERA, 1938, 426). És veritat que la dimensió del proteccionisme ètnic era íntimament lligada a raons d'ordre econòmic d'una banda i militar de l'altra, o sigui a mesura del paper consignat per la història als ciutadans catalans de l'Alguer, a defensa dels interessos reials al «Cap de Dalt» de Sardenya. Fou l'esmentat rei que va establir entre altres coses: «Que ningú pugui fer mercaderia, tenir Botiga, ni vendre ni comprar a menut en l'Alguer, si no es Català, o Aragones. A los forasters se permit poder vendra y comprar en gros las suas mercaderias, y traurelas a foras de la Ciutat. Que ningú official foraster pugui exercitar, ni fer lo seu offici y art en all l'Alguer, sino es Català, o Aragones. Que los soldats que tenen salari de sa Magestat y habitan o habitaran en l'Alguer sian obligats a fer guardia en todas las torras de la Ciutat. Que ningun frare Menor, ni de qualsevol altre religio pugui habitar en l'Alguer, sino es Català, o Aragones, y se mane als habitants que no gozen, ni presumescan de rebre als tals, en publich, ni en secret» (Còdex D, doc. núm. 35, c. 57, Càller, 15 de febrer de 1355). Per això s'entén també com, després del domini català a l'Alguer, els reis castellans mai no havien volgut modificar l'*statu quo* jurídic i administratiu de la ciutat, perpetuant, d'època en època, els privilegis i les prerrogatives atorgades pels reis catalans a Barcelona o a Càller com el *Ceterum* (DI TUCCI, 1925, 12: «Fu l'inizio della Cagliari aragonese [està per catalana NdA]. Il Coeterum, che riporta la convenzione, ci indica pure le linee iniziali e l'assetto fondamentale della città [...]. La città, con una ripartizione territoriale in pieno riscontro con uguale distinzione giuridica e conforme a quella che caratterizzò il comune medievale, si divide in contado, suburbio

e città propriamente detta») o el «Recognoverunt proceres» (DI TUCCI, 1925, 18: «la vita cittadina apparisce totalmente emancipata dalla soggezione feudale e guidata ormai da consuetudini che hanno dato l'impronta al diritto pubblico, al diritto commerciale e al diritto privato»).

Si el conjunt de privilegis ofereixen una visió del dret barcelonès aplicat a l'Alguer com a ciutat portuària, oberta per això al dret mercantil amb les terres d'ultramar, existeix una legislació que pertany a la tradició jurídica sarda relativa a l'agricultura, just perquè una part de la població *extra moenia* provenia del terra endins illenc.

El Consell General de l'Ajuntament alguerès, puix que havia aconseguit el *jus statuendi*, igual que el de Barcelona, podia manar «crides» o bé «ordinacions» amb comminació de penes, fins i tot corporals, fins a la mutilació, integrant, a l'ocasió, les normes del dret sard, ja codificat en la *Carta de Logu*. Aquesta mena de legislació municipal es promulgava o posava al pas, cada any a partir del 1582, el dia de Sant Pau, el 29 de juny, quan l'ajuntament assumia el nou encàrrec (ERA, 1934, 329, n. 39).

Les *Ordinacions* en qüestió, com es nota, foren emanades en una època anterior i el mes de desembre, o sigui cinquanta anys abans que començés la susdita tradició.

El text que avui es publica, el vaig transcriure del *Còdex D*, o sigui del *Llibre de Privilegis* existent en l'Arxiu històric de la ciutat de l'Alguer que va integrar, el 1499, el *Llibre vell*, referit al mostassaf i que va faltar a les disponibilitats de l'Arxiu, al final del segle passat, alhora que un jurista alguerès —Antoni Era, en una expedició a Madrid el 1954 amb el fi d'inventariar les actes dels parlaments sards duts a la capital ibèrica per Eduard Toda, llavors cònsol a Càller—, va trobar, sense por d'equivocacions, el *Llibre vell* a la Biblioteca Nacional de Madrid (ERA, ASS, xxiv, 485-497), on, encara avui, malauradament reposa.

Les raons per a la formació del còdex, escrit majoritàriament en llatí, però també en català i en castellà, en gòtic bastard i cursiva cancelleresca, són relacionades, en principi, amb la venda i protecció del corall alguerès: «Lo present libre es estat nombrat per nosaltres consellers de la vila de Alguer, lo qual te dotze coherns y en cashun cohern ha vint cartes [...] lo qual libre es e te a servir per scriure e continuar tots los contractes ques faran en la dita vila e terms de aquella de tots los coralls e teralls se vendran...» (ASCAL, *Còdex D*, f. 1v); amb el temps, inclogueren disposicions reials, municipals i governatorials de caràcter econòmic i tributari, de franquícies fiscals i comercials i fins i tot sanitàries, a prevenció de la salut dels habitants algueresos. Per això, el text en qüestió, més enllà de les normes i sancions que trobem esmentades a cada capítol, allà

on es violen, és una mostra molt interessant de la llengua formal utilitzada i entesa per tothom en l'enclavament català de Sardenya, a l'època de Carles V, car les disposicions mateixes «*fuertunt publicate alta et intelligibili voce per loca solita et consueta civitatis Algerii pro Angelum Figera curritorem publicum et iuratum eiusdem civitatis [...]*».

La publicació d'aquest document, si bé limitadament a les matèries disciplinades, ofereix un primer espill tant pel que fa a la qualitat de la llengua catalana utilitzada a l'Alguer al 1526, com pel que fa a l'escassísim pes que el sard i el castellà havien jugat fins aleshores en el vocabulari dels algueresos. Va remarcada per això la presència de substantius com ara *anyons* < *AGN-IŌNE «anyell» (REW 290; DCVB, I, 735) o *morxa* < AMŪRCA «solatge» (REW 433; DCVB, VII, 568: *morca*) avui existents només o com a llinatge el primer (B. MOLL, 1987, 62) o com a arcaisme el segon, vius només en àrees laterals i aïllades i dels quals mai no s'ha trobat esment en la documentació més antiga catalana (el DCVB ofereix dues lliçons antigues, la segona de les quals presenta la palatal africada sorda amb dígraf *ch* < *morcha*, que correspon a la que trobem en el nostre document).

El vocabulari dels algueresos mantenia, per força coses, un caràcter necessàriament conservador, o sigui el d'un enclavament aïllat on tot el que arribava del continent català es fossilitzava en el llenguatge dels parlants i dels amanuenses. Al temps en què foren redactades les *Ordinacions*, l'Alguer, igual que la resta de Sardenya, havia ja passat sota el domini dels Trastàmara a conseqüència del Compromís de Casp, i després als reis catòlics. Alhora que la pressió del castellà s'accentuava cada vegada més a la resta de l'illa, a l'Alguer hom mantenia la llengua i tota institució catalana amb el vist-i-plau del reis «espanyols» (LODDO-CANEPA, 1974, I, 33 i ss.).

És simptomàtic el limitat nombre de castellanismes, tant pel que fa als substantius com als adverbis, que figuren en el document en qüestió, alhora que el text manté una notable genuïnitat i fidelitat a la tradició ortogràfica catalana. A tal propòsit són interessants alguns rastres valencians que surten en el text, sigui també pel que fa a la fonètica i la morfosintaxi.

Per altra banda, alhora que es donava als forasters la ciutadania algueresa després d'un llarg període de residència a la «vila» (PILLITO, 1863, 57), trobem les primeres atestacions del sard en el document en qüestió, limitadament a un conjunt de termes ara relacionats amb la ramaderia, ara amb la pesca lacustre, ara amb el comerç de les pells, etc.

En conclusió les *Ordinacions* representen d'alguna manera un aspecte del *modus vivendi* d'aquesta comunitat, catalana per força coses i catala-

nitzadora de tota humanitat que d'època en època s'ha inurbat dins de la ciutat-fortalesa, arrelant-s'hi i integrant-se amb l'ètnia originària.

Per això hom comprèn que la presència d'aquests escassos mots «forasters» en aquesta època és limitada als àmbits on els algueresos tenien forçadament contactes, per raons de mercat, amb les llengües veïnes, o bé per factors migratoris i de treball cap a l'Alguer ara de ciutadans logudoresos, ara barbaricins, ara calleresos, etc.

S'explica, per tant, no solament la presència de mots com *arbarjos*, *lluades*, *mazella*, *foresos*, etc., sinó també llur continuïtat d'ús, almenys per alguns d'aquests, dins el món de pastors o pagesos, pervinguts als nostres dies, amb les respectives tradicions de treball. A partir de les susdites consideracions crec oportú d'evidenciar alguns aspectes de caràcter lingüístic sobre el text, deixant a altres una anàlisi més completa de la que segueix:

GRAFIES

Com he ja dit abans, les influències del castellà no són presents en aquest període de la vida institucional algueresa; per això només trobem algun ús espars de *ñ* o de *z* per a */s/*, que també trobem en més documents de l'època.

També són freqüents les vacil·lacions gràfiques *ix*, *x*, *i* en alguns casos *j* i *tj* davant *e*, o bé les confusions de *s* *z* *ç*, etc., ben normals en la llengua medieval.

Fonemes palatals

a) Palatal nasal sonora (*/ɲ/*). La grafia habitual és *ny*, com per exemple *senyal*, *any*, *menys*, etc.; tenim només dos casos on es troba utilitzat *ñ*: *Señor* i *engañat*.

b) Palatal lateral sonora (*/ʎ/*). Normalment és representada per la *ll* com ara *llibre*, *llevar*, *lliura*, etc.; però en algun cas aïllat es troba *l*, per influència de la tradició llatina *l*, doncs, catalana medieval, com per ex.: *libre*, *loctinent*, *lobar*, etc. (COROMINES, 1976, I, 51, ss.; DUARTE, ALSINA, 1984, I, 182, ss.).

c) Palatal fricativa sorda (*/ʃ/*). En posició final darrere vocal és sempre *ix*, com per exemple *mateix*, *puix*, *entresteix*, etc.; en posició intervocà-

lica interna al mot es troba *ix* amb la variant *x*, com en els casos següents: *coneixensa*, *graixes*, o bé, *reconexer*, *exides*, etc.

d) Palatal africada sorda (/č/). Es troba només en posició interior de mot representada amb dígraf *ch*, com per ex.: *entorchas*; mentre que en posició final o bé després de *i* es troba *g* com per ex.: *mig*.

e) Palatal fricativa sonora (/ž/) i palatal africada sonora (/ǰ/). Aquests dos fonemes, els proposem junts car l'alguerès, com el valencià i l'occidental, els converteix a una mateixa pronúncia africada /ǰ/. Al text en qüestió els trobem representats per *j* i *tg* com en *jornada*, *jurats*, *menjar*, *pluja*, *formaje*, etc., i *formatge*, *missatge*, *mitga*, *jutge*, *salvatge*, etc.

Fonemes alveolars

a) Fricativa sorda (/s/) relativa a les grafies *c* i *ç*. Es nota l'ús sense excepció de *c* davant *e*, *i* (*concellers*, *licencia*), i *ç* davant *a*, *i*, *o* (*falça*, *contençio*, *aço*), i a final de mot (*terç*, *març*). Per les grafies *s* i *ss* es noten algunes confusions en l'ús de la *s* per la *ç* (*onsas*), o de *ss* per *ç* (*plassa*) o *c* (*nasio*, *condissio*).

Fonemes velars

a) Oclusiva sorda (/k/). En posició inicial de mot la grafia és *qu* davant *e*, *i*; exemples: *que*, *aquelles*, *quinze*, *equivalent*; davant *a*, *o*, *u* la grafia és *c*; exemple: *cavaller*, *consellers*, *uitar*; davant *u* pronunciada i d'acord amb la tradició gràfica catalana s'escriu *c*; exemple: *cuyt*. En posició final l'arxifonema velar /k/ és representat sempre amb *ch*., exemple: *sinch*, *magnifich*.

b) Oclusiva sonora (/g/). La grafia és *gu* davant *e*, *i*; exemple: *veguer*, *anguilas*.

FONÈTICA

Vocalisme tònic

En les *Ordinacions* no s'observen gaires diferències respecte a la llengua normativa moderna. L'ús de *a* és dominant en les formes cultes descendents del llatí; exemple *Sanct Thomas*, *Sanct Miquel*.

Vocalisme àton

Les vocals *a* i *e* àtones. Algunes vegades trobem distintes gràficament les dues vocals com a conseqüència de la diferenciació que existia en el català occidental entre els fonemes /a/ i /e/ (CARIA, *RdA*, 1, 39, n. 37). De fet l'ús de *a* per *e* es troba quasi sempre en la síl·laba inicial (*ansalades*, *llansar*, *ramullat*, *lalmut*), però també final (*obratga*, *primas*, *solas*).

Les vocals *o* i *u* àtones. Només en un cas, *cullida*, es troba atestada la neutralització de *o* en *u*, en un context on aquesta neutralització és antiga i estesa (precedint una /i/ tònica).

MORFOSINTAXI

Formació del plural

El grup *n's*, en els proparoxítons llatins, es manté coherent amb el tractament del català occidental; exemples: *azens*, *cans*, *prohomens*, etc.

Els mots que al singular acaben en *-s*, o *-x*, al plural afegeixen *-os*; exemples: *gloriosos*, *mateixos*.

Possessius

Els possessius predominants són els següents: *son*, *sa*, *sos*, *ses*, *sua*, *seu*.

Numerals

Els cardinals detectats són els següents: *hun*, *dos*, *tres*, *quatre*, *sinch*, *sis*, *vuit*, *nou*, *dotze* (*doze*), *quinze*, *dihuit*, *sinquanta*, etc.; *dos* té caràcter invariable tant masculí, com femení, mentre que *dihuit* és la forma típicament valenciana.

L'article

Els articles predominants en les *Ordinacions* són *lo*, *los*, *la*, *les*.

Els indefinits

Els indefinits enregistrats en les *Ordinacions* són els següents: *ningun*, *ninguna*, *algun*, *alguna*, *cada*, *tot*, *cascu*, *casguna*, *altra*, *altres*, *qualsevol*, *tal*, *mateix*.

LÈXIC

Sardismes

arbarjos: pretèrit, procedeix de l'ar. *AL-BAZZ* «teixit gruixut de llana» del qual es troba esment en llatí medieval (*albasius*), i en diferents variants en molts dialectes de l'italià (DEI, I, 106: *albàgio*.1). Com es nota la lliçó de les *Ordinacions* és diferent de la que menciona els *Estatuts de Sàsser* del 1316 (TOLA, 1850, 30: «de cascatuna falda de *albatche*») i tot ens fa suposar que *arbarjos* sigui la variant logudoresa, per epèntesi de la /r/, del pisà *arbagio* (MALAGÒLI, 1939, 11). És evident que la lliçó va ser trasplantada a l'alguerès com a conseqüència dels contactes comercials que la ciutat catalana tenia amb el seu terra endins més pròxim logudorès. El context en el qual la lliçó es troba esmentada i el significat que en dóna Spano (SPANO, I, 36: *albatche*) fa deduir que efectivament es tracta d'un teixit gruixut de llana, apte a defensar del fred una persona, del qual es feia venda als pastors algueresos, amb altres tipus semblants com els *foresos* i les *sarjes*. La lliçó és encara viva en el sard mentre que en l'alguerès ha desaparegut.

foresos (*furèzus*): és el nom amb el qual encara avui en sard, i evidentment també en l'alguerès del camp, hom designa, per extensió semàntica, un particular drap de llana grossera, perquè és d'ovella i fabricada manualment; el teixit té color blanc, o negre i tal vegada verd oliva. Tanmateix a l'Alguer l'expressió idiomàtica arribada als nostres dies com a terme de comparació «negre com lo *forés*», ens diu que el teixit més conegut pels algueresos era evidentment de color negre. *Forés*; i no *furés* (SANNA, 1988, 554), és la lliçó catalanitzada del sard mer. i barb. *foresi*, i ve del ll. *FORE(N)SIS* «home del camp, pagès» (REW 3434; DES, I, 532: *forèsi*). Com ha passat a tots els mots plans forasters introduïts en l'alguerès que han estat transformats en aguts per caiguda de l'última síl·laba o vocal terminal (CARIA, 1990, 106: *campi*); el mateix fenomen ha passat a *forés(i)*.

lluades (*luáras*): adjectiu derivat del nom sard de l'*Euphorbia cupanii*, o sigui la *lua* del qual prové el derivat postverbal *luare* amb el sentit d'enverinar les aigües dels rius per pescar més fàcilment anguiles i altres peixos, segons la prohibició que surt als Estatuts de Sàsser del 1316 (TOLA, 1850, 56: «*Ordinamus qui alcuna persone non deppiat luvare nen esser, nen istare cum sos luvatores in tottu su districtu de Sassari*»). La lliçó fou catalanitzada pels algueresos mitjançant la palatització de la *l* inicial (CARIA, 1986, 67: «Aquesta calma de vent té sabor de *llua*»), i pervindria, segons Wagner, del ll. *LUËS* (DEI, III, 2280: *Lue*; DES, II, 40: *Lúa*; GUARNERIO, AGI XIII, 120) amb el sentit de «verí, morb pestilencial», acollint, d'aquesta manera, l'accepció proposada pel canonge Spanu el segle passat (SPANU, I, 302: *Lua*). Les arrels lingüístiques podrien semblar de procedència germànica *lu(v)a* (DCECH, III, 704-36) però amb la lliçó sarda no sembla haver-hi cap tipus de relació semàntica.

mazella (*mazétta*): substantiu postverbal, ve del ll. *MACĚLLĀRE* «bèstia morta per maltractament i violència» (REW 5199; DES, II, 50: *makeđđäre*) amb la mateixa accepció que trobem al text. La lliçó és típica del logudorès (SPANU, II, 277), d'on evidentment ha penetrat en l'alguerès amb les antigues migracions pastorals i de la qual es troba esment en documents del XVII (ASCAL, b. 852, fasc. 58-1, *Registro degli estimi delle ghiande praticati dal Consiglio nei querceti di Valverde e Putifigari*, 1657-1675: «...i trobantse alli present han trobat en lo lloch dit la punta de Petinado las cabras y de aquellas ne **machellaren** una *sacaya* de señal a *orella trunca* y l'altra *bogada denantis*»).

moy: pretèrit, prové del ll. *MŌDIUS* «recipient per mesurar àrids» (REW 5629), lliçó de la qual es troba esment per primera vegada en la documentació sarda medieval (CSNT, 1b, 3: «*et deibili .x. moios de tridicu et .i. de faba*»; MERCI, 1992, 38) com a variant dels dialectes centrals (DES, II, 122: *móyu*). La lliçó de les *Ordinacions*, al contrari, és campidanesa (WAGNER, 1984, 355), àrea de la qual l'Alguer, després de la seva conquesta, va tenir prou influència deguda als freqüents contactes i immigracions d'aquelles poblacions (CARIA, 1990, 78) És sobretot en l'àrea campidanesa que, encara avui, perviu el substantiu com a llinatge (MANCONI, 1987, 90).

quisorjo (*kizóřu*): ve del ll. *OCCISŌRIUS* ja citat per Tertulià (*De anima*, 33), amb el sentit «animal de sacrifici» (GEORGES-CALONGHI, 1954, 1874). L'accepció sarda, en totes les seves variants, és la de «porquet de llet, d'alguns mesos de vida» (DES, II, 183: *okkísóru*). D'aquesta lliçó, que

és bàsicament la variant logudoresa, se'n troba una variant ortogràfica en el ja citat document del 1675 (ASCAL, b. 852, fasc. 58-1, *Registro degli estimi*, cit.: «...los porchs ixint del littu del cantar del Marques ab señal de orellas truncas ambas y machellaren un **oguisorgiu**»). La lliçó és encara en ús dins el vocabulari específic dels pastors algueresos.

Castellanismes

vedusto, candilles (?)

Toponímia

la Casa de la Ciutat (CARIA, 1993, 67); la plassa de la Carra [†]; lo fossar de Sanct Miquel [†]; lo cap de Marratge (CARIA, 1993, 133); Portixol (CARIA, 1993, 131)

LÈXIC INSTITUCIONAL I ADMINISTRATIU

Jurats, Prohomens, Deputats, Mostessaph, Veguer, Governador, Consellers, Cavaller, Loctinent general, Revesador

LÈXIC ESPECÍFIC REFERIT A

a) pesos, mesures i monedes: a ull, reffinar, senyalar, dinal, romana, lliura, balanses, canes, nacsos, scandellara, pams de mompeller, berengueres, servidores, raher.

b) mercaderies: canem, olandas, cambraios, cotoninas, bambasinas, fustanis.

c) hortalisses i fruites: arros, nous, amellas, vellanas, castanyes, figues, pansas, olivas, llimons, cansalades, taronges, naps, sebes, porros, alls, cols.

d) carnisseria: bou, vaqua, vedell, frexures, peus, cap, carn mazella, malalta, morta de mal, scorxar, bestias brutas, azens, cans, ronyo, ventres, budells, lloms, melça, tela, costelles, spina, ovella, molto, porch, quisorjo, cabrits, anyons, porch salvatge, cabirol, cervos, mufflons.

e) pescateria: peix vermell, peix blanch, morenas, congras, calamars, peix de stany, salpas, peix de canya, jarret, bogues, sardines, seclats, polps,

sipies, moixo, scanyanelles, tonyna, anguilas, llagostas, lomantols, cabras, peix de closca, bestina, mussola, casso, ragada, gat, scat, peix fumat, peix sech, peix ramullat.

f) forners: coure pa, pa blanch o ros, dau, scalfar lo pa, scalfar lo forn, panada, forment, mattafara, garbell, ordis.

g) candellers: candeler de cera, blens, coto, candeles, aciriets, siriots, entorchas quadrades, siris rodons, destopo, seu, candilles, fondras, fil de stopa, ly.

h) blanquers i assaonadors: asaunador de cuyram, spenar, llenar, mur-sas, banys, adop, adobador, greix de porch o de truja.

i) sabaters: obraria, tallar, cosir, cordonar, obratge, forradures, orlas, solas, sabates de dona, sabates de homens, descosides, badanes de colar, parell, somada.

Ara oiats ques mana y notiffiqua y fa saber lo noble Don Pedro de Fferrerres Veguer real de la Ciutat del Alguer, veus portant del Governador per la Sacra Sezarea Chatolica imperial Magestat, Rey nostre Señor ab voluntat y ordinacio dels magniffis de consellers mossen Galçeran Desperes, cavaller, Anthoni Lluís Sarrovira, Duran Guio, Miquel Briolf, Iohan Ribes, a conto generalment del qual se vol ley, grau, nasio, condissio, o stament sian que tingan y observan les ordinations devall scriptes, e contra aquellas no fassan, ni contravinguen per alguna via, causa, o raho, si las penas de vall scriptes, cuitar desijen les quals als contrafahents iuremissiblament seran executades cassant, abullint y anul·lant, totes e qualsevol altres ordinations per lo passat son states fetes sans la present jornada, assi fetes no fassan sols se hagen a tenir les presents de servir les quals son del tenor seguent.

Per quant en lo llibre vell del honorable mostessaph havia molts Capítols y ordinatyons obscures, e inpracticables, e mal usades per hont de cada dia se seguien moltes questions, contradiccions entre lo dit mostassaph e los poblats de la present Ciutat, per hont lo dit mostassaph no podia be ni degudament fer son offici, e per llevar y remoure totes les preteses questions lo dia de la festa dels gloriosos sancts ignoscents, que als xxviii de mes de desembre del any de la nativitat de nostre Señor Deu Jesus Crist MDXXVII. Essent Veguer real lo noble don Pedro de Ferreres, e consellers los magnífichs mossen Galçeran Desperes, cavaller, Anthoni Lluís Çarrovira, Duran Guio, Miquel Briolf, et Iohan Ribes, quals estat proposat per los dits consellers dins la casa de la Ciutat celebrant lo consell general que en tal jornada se acostuma celebrar ab los cent jurats, prohomen, deputats de la Ciutat. La gran confusio e verietat del dit libre vell, de dit mostassaph, del qual ha aparegut a tots los dits jurats, prohomen, y diputats, que lo dit libre se agues de adobar, corregir y declarar per que nostre Señor Deu ne sia llohat y la sacra Sezarea chatolica magestat del emperador Rey y Señor nostre ne sia servit per los pobles de dita Ciutat sien ben regits y governats, y lo dit mostassaph puga be y degudament fer son offici, e tot lo dit consell de bon accordi tots conformes y de bona voluntat donaren facultat als dits consellers inseguint los vots he des libres del dit consell e tenint plena potestat per lo privilegi atorgat per sa imperial y real magestat de poder be y degudament ordenar ab summa diligencia, an ordenat capitulat, declarat, lo dit libre, en la forma que seguex.

Primerament: apres que lo dit mostassaph sera elet per lo molt Señor Serenissim loctinent general e per lo señor Governador per lo magnífich Veguer lo dia de la festa del glorios apostol Sanct Thomas, lo dit mostassaph presterà sacrament y homenatge en poder del dit señor de be y lealment regir son offici y que estara a consell de dits consellers.

Capitol I

Item: es stat ordenat per los dits consellers que si entre lo dit mostassaph e qualsevol altra persona haura alguna contensio sobre los capitols, e ordinations per dits consellers fetes y fahedors en lo present libre en tal cas la interpretacio e declaratio de dits capitols he ordinations se aja de fer per los dits consellers, e no per deguna altra persona, e que en lo interim non sia feta excussio alguna de dita contencio fins tant que los dits consellers ajen declarat dita consencio.

Capitol II

Item que lo dit mostassaph aja de regir personalment son offici y no puga ser sostituhit algu, e si per cars lo dit mostassaph fos absent de la Ciutat o que fos malalt que no pogues regir en tal cas lo dit mostassaph puga sostituir en los seu una altra persona equivalent ab voluntat dels consellers.

Capitol III

Item que lo dit mostassaph en lo introhit de son offici aja de pagar al magnífich Veguer sinch liures per raho del dret que li toca de les penes ordenades en lo present libre.

Capitol IIII

Item que lo dit mostassaph aja de tenir un missatge, o dos, per fer los manaments y execussions que lissites li seran.

Capitol V

Item que lo dit mostassaph que lo introit de son offici ab veu de publica crida per los locs acostumats de la present Ciutat manam a totom generalment que dins xv dies ajen de portar los pesos e mesures e lo dit mostassaph ab los originals de la casa de la Ciutat aja de reveure e rrefinar aquells per tal que sien yguals e juts he posara en cascuna mesura, o pes, lo seu senyal, apres que laura reffinat pagar li an per cascuna mesura o pes que senyalara sis dines tant solament.

Capitol VI

Item que tots los pesos he mesures que serviran per originals aquells tals ajen de estar dins la casa de la Ciutat en una caxa tancats en clau, e lo mostassaph quant aura de aquells pendra copia per reffinar

Capitol VII

Item que qualsevol cosas axi de menjar com de altres ques porran

vendre a pes o mesura, aquellas tals se ajen a vendre a pes o a mesura, e no a ull de bon albitre per que degu no sia engañat ni fraudat.

Capitol VIII

Item per reffinar y senyalar o [...] pagaran dos sous tant solament.

Item de mig moy de reffinar y senyalar pagaran dos sous.

Item de mig almut de reffinar y senyalar pagaran un sou.

Item Es entes empero que si les dites mesures seran justas y bonas pagaran tant solament per lo senyal sis dines tant solament.

Capitol VIII

Item per cascuna pinta que raffinara de vendre vi, pagara doze diners y per lo senyal no mes.

Item per cascuna mitga pinta per refinar y senyalar pagaran nou diners, e no mes.

Item per cascun dinal per refinar y senyalar pagaran sis diners e no mes.

Item Es entes que si dites mesures seran justes y bones que no agen de pagar si no sis dines per lo senyal y no mes.

Capitol X

Item tota romana que pesara de una lliura fins en sinquanta, pagara de reffinar un sou.

Item tota romana que pesara de sinquanta lliuras fins en quaranta quintars pagara de reffinar dos sous.

Es entes que si dites romanes sa-

ran justas y no auran menester reffinar per reconexer aquelles pagaran un sou tant solament.

Capitol XI

Item lo pes de una lliura fins ens sinch lliures que pesara, pagara sis dines.

Item pesos menuts so es devallant de una liura per onsas quant e mig quart, pagaran per cascu tres diners e no mes.

Item de reffinar balanses tant grans com petites pagara un sou tant solament.

Es entes que si dites balanses seran justas e pesos que no valra reffinar per reveure aquelles pagaran per cascu tres diners.

Capitol XII

Item las canas que comaran draps de lli y de canes agen de esser de dotze pams, de monpeller, e pagaran per reffinar dita cana dotze diners e per mitga cana nou diners.

Item les canes que mesuraran draps de llana sian de deu pams de monpeller, pagaran per reffinar com dites e no mes.

es entes que si dites canes o mitgas canas seran trobades justes que no calegua aquellas reffinar, sino reveure pagaran per cascuna e per senyalar sis diners, e no mes.

Item que quals se vol cana, o mitga cana aja de tenir los dos caps bolats de fferro, sots pena de tres sous e no mes.

Capitol XIII

Item que si sera trobat algun pes, o mesura que no seran senyalades de dit mostassaph, he aquelles tals seran justes, e bones que lo dit mostassaph no puga executar de pena alguna, empero lo dit mostassaph posara lo seu senyal de aquelles e pagaran sis diners per senyal si senyalades no seran, e les qui seran trobades justas e senyalades, no agen a pagar cosa alguna.

Capitol XIII

Item si sera trobat alguna mesura, o pes que sia nacsa o fals tal pes, o mesura, si sera presa per lo mostassaph, lo dit mostassaph en presència de dos testimonis sendellara aquelles e si les trobara falsas y naces com dites se lassara e compra aquelles que clavara aquelles a las portas de la Casa de la Ciutat, e executara, al señor veguer seran les mesures de pena de vuit sous.

Capitol XV

Item qualsevol persona que fara mesura, pesada, o falça lo dit mostassaph en presencia de dos testimonis scandellara dita mesura, o pesada, e sera falça pagara de pena sinch sous.

Capitol XVI

Item es estat ordenat per los dits consellers que lo dit mostassaph sia jutge e conega questions y differencies de obres, de portals, de fines-

tras, de spilleres, de parets mitgeres de envans, y de exides de parets, en los carrers, e de cases consemblants summariament e de plaseus scrits e aço ab dos vehedors ellegits per los consellers, e si mester sera ab los dits consellers, jutgaran e declararan aquelles, causa lo dit mostassaph per quiscuna declaracio sinch sous de salari.

Capitol XVII

Item que lo dit mostassaph tots los dissaptes, e vigílias de festas solemnas aja demanar ab veu de crida publica per los lochs acostumats que tot hom fassa nets carrers y carretons, cascu per sa encontrada, e ajen de llansar les brutures en lo loch acostumat sots pena de sinch sous.

Capitol XVIII

Item que ninguna persona no gose llansar ffems ni deguna altra manera de bruturas en lo carrer, ni sendrades sots pena de sinch sous, y axi mateix, cavalls, azens, cans, dins la Ciutat sino fora de la muralla, sots la dita pena so se enten que sien morts.

Capitol XVIII

Item que qualsevol persona que lansara de dia, o de nit, berengueres, o servidores, en qualsevol carrer de la present Ciutat sino en los lochs acostumats fora de la present muralla sots pena de sinch sous, e si aquell qui la aura llansada no tin-

dra de que pagar aja de estar xv dies a la preso y si seran en carrer senoryals ajen de pagar deu sous y en coneixensa dels consellers.

Capitol XX

Item que ninguna persona no gose lansar fems, ni deguna altra manera de bruturas en lo carrer quant plou per que lo riu de la pluja, ho porta tot al port de la present Ciutat per hont es gran dan sots pena de xx sous, e si lo qui lansat aura, no tindra de que pagar aquell tal aja de star trenta dies en la preso.

Capitol XXI

Item que ningu no gos lansar aigues brutas per portas ni per finestras, fins sia feta la primera guardia de la serca e qui la lançara aja de dit dos vegadas gara de vall sots pena de sinch sous.

Capitol XXII

Item que degu no gos donar, o posar a menjar a cavall, o a iumenta alguna en la porta del carrer, per lo perill que concorra sots pena de tres sous

Capitol XXIII

Item que ningu no gos vendre una cosa per altra ni falsifficar mercaderies degunas sots pena de tres liures.

Capitol XXIII

Item que ningun forester no gos vendre tots draps de li y de canem

olandas, mitgas olandas, cambraios, cotoninas, bambasinas, fustanis blanchs, negres, y de altrás colors, sino ab cana de doze pams de mompeller, sots pena de tres liuras.

DRAPS MERCADERS

Capitol XXV

Item qualsevulla mercader forester qui vendra teles sia tengut y obligat donar al comprador per tavas de ditas telas deu pams per centenar de canas, comensant de sinquanta canas en amunt sots pena de tres liuras.

Capitol XXVI

Item que tot forester aja de vendre tots los arbarjos, foresos, sarjes, ab cana de doze pams de mompeller sot pena de tres liures.

MERCADERS

Capitol XXVII

Item que ningu no gos vendre tota manera de draps de llana fina sino ab cana de deu palms de mompeller sots pena de tres liures.

Capitol XXVIII

Item que qualsevol venedor qui vendra draps de llana que sian triats ajen de donar de preses mig palm de cana sots pena de tres liures.

Capitol XXVIII

Item que qualsevol venedor vendra draps en gros, axi de pessés sia

tengut obligat al comprador ferli bons noranta palms, dos pams, mes o menys, ab cap y coha, sots pena de tres liures.

Capitol XXX

Item que ningu no gos mesurar draps de llana sino sobra taula y per terç sots pena de tres liures.

Capitol XXXI

Item que tota manera de velluts, drap dor, y de sedas, se agen de canar ab cana de deu palms de monpeller sots pena de tres liures.

ORTELANS

Capitol XXXII

que qualsevol mercader que vendra olis, tant en gros quant en menut, tant en la duana, quant fora de la duana, no sia tengut ni obligat donar al mostassaph cosa deguna puix pagar les mesures al mesurador real puix paga los drets reals y de la Ciutat.

Capitol XXXIII

Item qualsevol persona qui portara virtualles per vendre dins la present Ciutat, axí com son, arros, nous, amellas, e vellanas, castanyes, figues, pansas, olivas, llimons, tota natura de llegums y qualsevol altres fruitas, que lo dit venedor no sia tengut ni obligat donar cosa alguna al dit mostassaph sino tant solament un sou, si lo dit mostassaph li pre-

sentara pesos o mesures y no en altra manera puix paga los drets reals y de la Ciutat.

Capitol XXXIII

Item qual se vol persona que portara formatges en la plassa de la cara per vendre aquells o en alia part, cansalades, o altres graixes, per vendre a menut que no aja de donar cosa alguna al dit mostassaph, sino tant solament un sou, asso si li prestara los pesos y no en alia manera puix paga los drets reals y de la Ciutat.

Capitol XXXV

Item que qualsevol llenyader forrester no puga vendre les somades de la lenya, sino en questa manera, del primer dia de abril fins per tot lo mes de setembre, la somada del cavall a raho de tres sous e la del aze a raho de dos sous e mig, e del primer dia de octubra, fins per tot lo mes de març, la somada del cavall, a raho de quatre sous, e la del aze, a raho de tres sous, sots pena de dos sous, e los habitants sis diners mes en lo situ.

Capitol XXXVI

Item qualsevol persona qui portara fruitas, tant verdas quant seques, o qualsevol altra graixa dins la present Ciutat per vendre que aja de star y vendre aquellas, a menut al poble, y no pugan vendre, ni altre comprar en gros fins tres dias sien

passats sens lissença del mostassaph, sots pena de sinch sous, tant lo vendedor quant lo comprador.

ORTELANS

Capitol XXXVII

Item qualsevulla ortola que fara ortalla per vendre que totes las ansalades agen de esser de bonas erbes, netes, e domestiques, e que no pugan vendre ortalla deguna si no la que sera cullida lo dia mateix, sots pena de dos sous y perdre la ortalla y no si comprera taronges, naps, sebes, porros, y alls, ni cols cabdelle-des y de tronxo.

Capitol XXXVIII

Item qualsevulla malmera que no puga pendre mes avant de sis sous per raser, e que si falsificaran la farina y no donara lo just, si sera trobat sian algu pague de pena sinch sous.

Capitol XXXVIII

Item que deguna persona no gose posar bestia deguna dins lo fossar de Sanct Miquel ni stendre robe deguna dins dit fossar sots pena de dos sous

DE CARNISÇERS

Capitol XXXX

Item que tot carnissier que vendra carns, aja de vendre aquellas al preu que aura asegurat ab los dits consellers sots pena de tres sous, e

ajen de vendre aquelles bones acoguda del mostassaph y de dos prohoms.

Capitol XXXXI

Item que tot carnisser que sera obligat a la Ciutat sia tengut y obligat tallar al poble tots los dissaptes de vespres en avall y totes les vigílias de las festas solempnas sots pena de deu sous.

Capitol XXXXII

Item que tot carnisser sia tengut y obligat tots los dissaptes e vigílias de festas solempnas de natejar y rescar les taulas, y pilons, a hont tallara la carn, e ajen de scombrar la plasa y carrer de dites carnissaries, y lançar les brutures en lo loch acostumat sots pena de tres sous

Capitol XXXXIII

Item que degun carnisser no gos inflar bestia deguna ab la boca si no ab manxas, sots pena de perde la carn, que sera donada als pobres del spital, y pagara al mostassaph tres sous.

Capitol XXXXIII

Item que si algun carnisser per cars se esgarrara algun bou, vaqua, o vedell, sia tengut aquell tal de matarlo y tallar lo de present si vendre lo deura, y nol tinga sgarrat per que la carn se entresteix sots pena de sinch sous, y perdre la carn sia donat als pobres del spital.

Capitol XXXXV

Item que ningun carnisser no pugaf fer tornas ningunes sino la natura mateixa que sera la pessa major sots pena de sinch sous ni pugaf fer tornas de frexures, peus ni cap.

Capitol XXXXVI

Item que negun carnisser no gos vendre deguna natura de carn mazella, malalta, morta de mal, ni morta per ella mateixa sots pena de vint sous, e la carn sia llansada als valls de la muralla.

Capitol XXXXVII

Item que degun scorxador de carns per vendre y menjar, si en algun dia scorxara bestias brutas, com son cavalls, azens, o cans, o vers semblants en aquell dia no pugaf scorxar bestia deguna per vendre y menjar sots pena de sinch sous.

Capitol XXXXVIII

Item degun carnisser no gos inflar ronyo algu, (de) deguna bestia sots pena de tres sous, ni axi mateix, pugaf tenir ventres, ni budells sobre taules, ni pilons hont talla les carns sots dita pena.

Capitol XXXXVIII

Item que degun carnisser no gosse llevar lo greix de ningun ronyo de bestia deguna sots pena de sinch sous.

Capitol L

Item que degun carnisser no gos

vendre una carn per altra, so es ovel-la per molto, truja per porch mascle, bou ni vaqua per vedell sots pena de vint sous.

CABRITS

Capitol LI

Item es stat ordenat que tots los cabrits y anyons se agen a vendre a raho de tres sous la pessa y que sien bons a coneguda del mostassaph sots pena de dos sous.

Capitol LII

Item que tot venedor de carns salades de porch que sia feta dins la present Ciutat se aja de vendre a raho de vuit dines la liura si es mascle, si sera femella, a raho de sis diners la liura, e si sera portada de muntanya pugaf vendre a raho de deu diners la liura, e que tota sia bona e mercantinel sots pena de sinch sous.

Capitol LIII

Item que qualsevol persona que fara albitre de vendre carns, salvatgines, si sera forester, aquellas, aja de vendre en las carnassaries, e si sera habitador, pugaf vendre aquelles en las casas propias, lo preu de aquelles es lo porch salvatge, axi mascle, com femella, a raho de quatre diners la liura, e lo cabirol que sia gras, a dit preu, cervos, mufflons mascles, o femelles, a raho de tres diners la liura, pagant lo dret enpero al arrendador de les carns y asso a pena de deu sous.

FORMATGES

Capitol LIII

Item que tot venador de formages o revenador qui vendra a menut y a tall que tal formatge sia aforat per lo mostassaph ab dos prohomens que lo preu corresponga, al preu valra quintar en la plassa a pena de sinch sous.

PORCHS

Capitol LV

Item que totes les menuccies dels carnatges se agen de vendre en la forma seguent la spina de porch vedusto se aja de vendre dihuit diners la spina, del quisorjo quinze diners, la morxa ab la sanch setze diners, la ffrexura ab la tela, ventre, y melça un sou, los lloms y ronyons, quatre diners, lo parell de les costelles, sis costelles per quiscuna part un sou sots pena de sinch sous.

LLET

Capitol LVI

Item que ningun no gos posar aygua dins la llet sots pena de sinch sous y perdre la llet.

DE PESCADORS

Capitol LVII

Item es stat ordenat per los magnifichs consellers que tot pescador o venedor de peix aja de vendre y servir primer que degun al senyor

serenissim Loctinent general, al senyor governador, als magnifich Veguer y consellers, capellans y frares, trobantse presents los compradors dels sobre dits y essent request pague les sots pena de sinch sous.

Capitol LVIII

Item que tota manera de peix, vermell, blanch, morenas, congras, y calamars, se agen de vendre a raho de sis diners la liura sots pena de sinch sous y tot peix de stany y salpas que sien smocades e tot peix de canya que es vendra a hull que les ponga sis diners la liura

Capitol LVIII

Item lo jarret, bogues, sardines, se-clets, polps, e sipies a raho de quatre diners la liure y que no y agen mescla de altre peix, com es moixo y scanyavelles sots pena de sinch sous, es entes dels polps que pasaran una liura lo que no pasaran se poguen vendre a dos liures.

Capitol LX

Item tota to(n)yina, emperador a raho de sis diners la liura.

Item les anguilas a raho de deu diners la liura que sian frescas y no lluades.

Item lo moixo, llagostas, loman-tols, cabras tot peix de closcha a raho de tres diners la liura.

Item tota bestina com es musso-la, casso, ragada, gat, scat o altra consemblant smoradas, llevadas alas y morros, se agen de vendre a raho

de tres diners la liura y no mes tots sot pena de sinch sous.

Capitol LXI

Item tot peix fumat y sech se aja de vendre a raho de dotze diners la liura excepto los mognedos (?) que valgue XVI diners la liura y no mes avant.

Item lo peix ramullat a raho de vuit diners la liura sots pena de sinch sous.

Capitol LXII

Item que tot pescador qui pesca ra peix en las mars de la present Ciutat so es del Cap de Marratge fins a Portixol a quel tal peix agen a portar y vendre en la present Ciutat, so es que nol puguen portar ni vendre fora de la Ciutat sots pena de vint sous.

Capitol LXIII

Item que qualsevol pescador, o altra persona, no puga salar ni fer saladures de ninguna natura de peix, per fer albitre per revendre si donchs no avia molta abundancia de peix en la present Ciutat y aso a coneguda del mostassaph sots pena de vint sous.

FFORNERS

Capitol LXIII

Item es stat ordenat per los dits consellers que degun forner no gos pendre per pagar de coure pa, sino tant solament lo vinte so es de vint

pans hu, e si sera, mes o menys, pendra per portata lo que li tocara, e si lo pa sera de dos qualitats, so es blanch o ros aja de pendre del hu, o del altre per sa portata e si pagaran per diners, pagaran tres sous per rahe, y no mes, aço a pena de deu sous.

Capitol LXV

Item que tot forner sia tengut y obligat a pendre lo pa comprat y aquell aja de restituir per lo mateix com te, e si res y mancara sia tengut a pagar lo dau axi mateix si lo pa sera guastat per culpa sua aja de pagar tot lo dau y pagara de pena de sinch sous.

Capitol LXVI

Item que degun forner no gose pendre ny ferse pagar tant en festas anyals com en les festes solempnas, mes avant del preu sobre dit so es lo vinte o tres sous per rahe no mes, axi mateix que dit forner ny missatge per ell pugan pendre ny demanar strenas degudas sots pena de deu sous.

Capitol LXVII

Item que tot forner sia tengut y hobligat de scalfar lo forn per coure pa tota vegada que per lo mostassaph sera request a pena de vint sous.

Capitol LXVIII

Item que tot forner sia tingut y obligat a tots sos parroquians coure

una cassola fins en dos. Dos panades sens pagar deguna en la setmana, e si no sera parroquia ajan de pagar per cascuna casola, o panada un diner tant solament y no mes, sots pena de sinch sous.

Capitol LXVIII

Item que tot flaquera, o fflaquera que faran pa per vendre agen y deguen fer aquell be y degudament ben pastat, y ben cuyt y ajen a donar lo pes just segons per lo mostassaph los sera hordenat, corresponent al preu valdra lo forment e aço a pena de sinch sous y sia tornat lo pa al venedor.

Capitol LXX

Item que tot forner o altra persona no pugua vendre sendra mes avant de dotze diners lalmut, e que sia bona y sens mattafara deguna, e sia colada per garbell, y aço sots pena de dos sous.

DE TAVERNERS

Capitol LXXI

Item es stat ordenat que degun taverner o venedor de vi no gos posar aygua ni falsificar lo vi, ni posar aygua en les mesures sots pena de vint sous y perdre lo vi que sia donat als pobres del spital.

Capitol LXXII

Item que degun taverner o venedor de vi no pugua vendre un matex vexell de vi a dos preus, so es al pri-

mer preu aura scomensat a vendre, aja de acabar aquell, es entes que pugua avalar de preu y no pugua minvar de pena de dos sous.

DE CANDELERS

Capitol LXXIII

Item es stat ordenat que tot candeler de cera aja deffer los blens de coto, y no de altra cosa, es entes que candeles, diuals fins aciriets, de pes de una onsa fins a siriot de una liura sien tots los blens com dites de coto e de una liura en sus axi entorchas, quadrades, o siris rodons agen de esser los blents la mytat de coto, e l'altra mytat destopa cuyta, e que no y aja en la sera mattaffara alguna sots pena, per la factura dels blens sinch sous, e si la sera sera falsificada manualment feta pague de pena qui tal aura fet tres liuras y la sera sia donada a la seu.

Capitol LXXIII

Item que tot candeler que fara candeles de seu per vendre aja affer aquelles ben fetes de bon seu, y be cuyt y ben trampat que no hajen de fondras, e sien los blens de coto; la mayor part a menut ajan de respondre a XIII y XIII candilles a menut, al hun fil de stopa o de ly sia cuyta dita stopa e ajen se a vendre a raho de dos sous la liura, e no mes, he ajen a vendre a menut un diner y dos diners, tot sots pena de sinch sous.

DE FORMENTS

Capitol LXXV

Item es stat ordenat que tot venedor de forments, y ordís agen a mesurar ab mesures justas ordenades per la Ciutat, he ajen de ompli[r] aquelles ab pala y no en altra manera, he que dits forment, y orde sien bons mercantivols, rehedors tot sots pena de deu sous.

Capitol LXXVI

Item es stat ordenat qualsevol persona que comprara qual se vol manera de mercaderies axi de menjar com de altra qual se vol cosa dins la present Ciutat, si per los habitants de la Ciutat sera request de voler part de dites coses, aquell tal qui comprat aura sia tengut y obligat ferlos ne part al preu que costat li aura es entes empero que lo dit comprador qui comprat aura se puga retenir y pendre lo terç de dites mercaderies, acceptat no sian vituvalles y aço sots a pena de vint sous.

DE BLANQUERS

Capitol LXXVII

Item es stat ordenat per los dits concellers que qualsevol blanquer y asaunador de cuyram sia tengut y hobligat be y lealment tot lo cuyram so es de be spenar, y de be ben llenar aquell y de be donari bon compliment de mursas y de banys, tot lo que mester sera per lo adop de dit cuyram e que no puga esser

lliurat lo dit cuyram a son señor que no sia revist per lo mostassaph y revesadors elegits per los consellers, e si sera bo y rebedor sia marcat per dit mostassaph, he pagaran per dita revisio als revesadors deu sous. Sinch sous lo adobador, e sinch sous lo señor del cuyram, e si sera trobat cuyram cremat aquell tal cuyram sia cremat de foch en la plassa, he pagara al dit mostassaph, vint sous per pena e pagara lo cuyram al señor de qui sera.

DE ASSAUNADORS

Capitol LXXVIII

Item que tot assaunador de cuyram qui be y lealment aja de assaunar aquell, ab greix de porch, o de truja segons, quant sera mester, e si sera cars, que fos anyada que no y agues graixa de porchs, que no pogues assaunar dit cuyram, en tal cars puga lo dit assaunador assaunar ab altre greix demanant lissencia al dit mostassaph, ab consentiment dels consellers, fent lo contrari del sobre, totes les dites coses pagara de pena tres liures al dit mostassaph.

DE SABATERS

Capitol LXXVIII

Item es stat ordenat per los dits consellers que tot sabatera aja de fer tota lo obraria be y degudament, so es ben tallar, ben cosir, y ab bon fil, y ben forrat, fent lo contrari pague de pena al mostassaph sinch sous

sino tendra altre dain, y aquell tal obraria sia descusit y tornat al sabater, e pagara lo sabater ultra la pena del dit mostassaph, sinch sous als revesadors, e si dit obraria sera de cuyram cremat que aquell tal obraria sia donat als pobres del spital he pague tres liures de pena al mostassaph.

Capitol LXXX

Item que dengun sabater no gos vendre obraria fet de molto per cordonar sots pena de vint sous, he lo dit obraria sia donat als pobres del spital, es entes que si lo sabater manifestara al comprador lo obraria, cent de molto, e lo preu sia condesent, no sia obligat en res puix lo preu sia per obratge de molto.

Capitol LXXXI

Item que tot sabater no puga posar en obratge de cordona, molto, salvo en forraduras, y orlas sots pena de deu sous.

Capitol LXXXII

Item que tot sabater aja de posar de las solas de las sabatas bones y sufficients segons la condissio y qualitat per qui forniran que si las solas que seran primas que son bones per sabates de dona, no les pugan posar, he sabates de homens e si sera fet lo contrari tals solas sien descosides per los revesadors, e pague de pena lo sabater sinch sous al mostassaph y sinch sous als revesadors.

Capitol LXXXIII

Item que totes les sabates de dona que seran fetas de badanes de colar se ajen a vendre a raho de tres sous e mig lo parell e no mes sots pena de sinch sous.

Capitol LXXXIII

Item que ninguna persona no gos vendre badanes sens que no sian regonegudes per lo mostassaph, y revessadors sots pena de vint sous pagara lo señor de les badanes deu sous al mostassaph y revessadors.

Item que la somada de la palla no puga valer mes de quatre sous de stiu y de invern sis sous, a saber es de forment y la de ordi tres y de invern quatra, sots pena de 38 sous als habitants y als strangers que no puguen vendre a negun foc sino ab licencia de ses magnificencies o del mostassaph sot la dita pena que sels dara lo foc, y preu.

Capitol LXXXV

Item es stat ordenat per los magnifichs consellers que tots los sobre dits capitols he ordenations se ajen a tenir y observar e si entre lo mostassaph y deguna alia persona aura alguna contradictio sobre dits capitols he ordinations per los dits consellers fetes y fahedores, en lo present libre, o fara del present libre, e en tal cars volen los dits consellers que la interpretacio y declaracio de aquells se aja de fer y coneixer per los dits consellers e no per deguna alya persona, e que en

lo interim lo dit mostassaph no puga fer execucio alguna de dita contencio fins que los dits consellers ajen declarat y indicat aquella, e que lo dit mostassaph y aquells ab qui sera feta dita contencio agen de estar y lohar lo que per dits consellers sera declarat y indicat sumariament y de pla sens scritys alguns y que de dita declaracio dengu de les parts no puga appellar ans aquella agen de lohar y servir.

sos y mals costums que en lo libre vell son stats, y per levar aquells que nenguna persona privada ni lo mateix mostassaph, no puga ordenar, capitular, ni postillar, en lo present libre sans tant solament los mateixos consellers assignats de ma del notari, y scriva de la Casa de la Ciutat. E si sera fet lo contrari volen los dits Consellers que sia nulla, e de deguna valor com si fet no fos.

Finis laus dei

Capitol LXXXVI

Item es stat ordenat per los abu-

Que quidem [...] capitula et ordinaciones in eodem expresse fuerunt publicate alta et intelligibili voce per loca solita et consueta civitatis Alguerii pro Angelum Figera curritorem publicum et iuratum eiusdem civitatis [...] presentibus emisso die videlicet veneris inter XVIII mensis januarii anno a nativitate Domini M quingentesimo vigesimo sexto videlicet Francisco De Tola, scriptore regente et dicto curritore palam et publicante pro ut idem curritor retulit et fidem fecit in Antonio Miralles notario publico et scribe domus consilii civitatis Alguerii.

BIBLIOGRAFIA

- J. O. ANGUERA DE SOJO, *El dret català en l'illa de Sardenya*, Barcelona 1914.
A. M. BADIA I MARGARIT, *Gramàtica històrica catalana*, València 1984.
C. BATTISTI, G. ALESSIO, *Dizionario etimologico italiano* (DEI), v, Florència 1975.
G. BONAZZI, *Il condaghe di San Pietro di Silki*, Sàsser 1900.
J. CALARESU, *El llibre de privilegis* (Còdex D) de l'Arxiu Històric Municipal de l'Alguer, tesi de llicenciatura, Universitat de Sàsser, any 1991 (Rel. Prof. Francesco Manconi).
R. CARIA, *L'Alguer, llengua i societat*, Sàsser 1986.
—, *Il mondo del Càlic*, Sàsser 1990.
—, *L'alguerès des d'una perspectiva històrica*, dins *Revista de l'Alguer*, I (1990), pp. 33-53; II (1991), pp. 119-133.

- , *Toponomastica algherese, II, Introduzione allo studio nei nomi di luogo della città, del territorio e delle coste di Alghero*, Sàsser 1993.
- J. COROMINES, *Entre dos llengüatges*, 3 vol., Barcelona 1976.
- , *Diccionari etimològic complementari de la llengua catalana* (DECLC), 9 vol., Barcelona 1983-1991.
- R. DI TUCCI, *Il Libro verde della città di Cagliari*, Cagliari 1925
- C. DUARTE, A. ALSINA, *Gramàtica històrica del català*, 3 vol., Barcelona 1984.
- , *Llengua i administració*, Barcelona 1983.
- A. ERA, *Le raccolte di carte specialmente dei re aragonesi e spagnoli (1260-1715) esistenti nell'Archivio del Comune di Alghero*, Sàsser 1927.
- , *Ordinanze e deliberazioni del Consiglio Civico di Alghero (1582-1649), a Testi e documenti per la storia del diritto agrario in Sardegna*, Sàsser 1938, pp. 389-436.
- , *Relazione di una missione di studio a Madrid nel 1953*, a ASS, xxiv (1954), pp. 184-497.
- GEORGES-CALONGHI, *Dizionario della lingua latina*, Torí 1954.
- P. E. GUARNERIO, *Il dialetto catalano di Alghero*, a «Archivio Glottologico Italiano» (AGI), ix (1885), pp. 261-364.
- J. GULSOY, *Estudis de gramàtica històrica*, Barcelona 1993.
- F. LODDO-CANEPA, *La Sardegna dal 1478 al 1793*, II, Sàsser 1974.
- G. MALAGÒLI, *Vocabolario pisano*, Florència 1939.
- L. MANCONI, *Dizionario dei cognomi sardi*, Cagliari 1987.
- , *Castigo de Dios. La grande peste barocca nella Sardegna di Filippo IV*, Roma 1994.
- J. MARTÍ MESTRE, *Les ordenacions de la costa marítima del Regne de València*, València 1991.
- W. MEYER-LÜBKE, *Romanisches etymologisches wörterbuch*, Heidelberg 1972.
- P. MERCI, *Il condaghe di San Nicola di Trullas*, Sassari 1992.
- F. A. ROCA TRAVER, *Ordenaciones municipales de Castellón de la Plana durante la Baja Edad Media*, València 1952.
- J. SANNA, *Diccionari català de l'Alguer*, Barcelona 1988.
- G. SPANO, *Vocabolariu sardu-italianu e italianu-sardu*, Cagliari 1851.
- P. TOLA, *Codice degli Statuti della Repubblica di Sassari (1316)*, Cagliari 1850.
- M. L. WAGNER, *Dizionario etimologico sardo, ed. anas.*, 3 vol., Heidelberg 1960.
- , *Fonetica storica del sardo*, Introducció i traducció a cura de G. Paulis, Cagliari 1984.